

Inleiding

Ig Snellen was van 1989 tot 1998 hoogleraar bestuurskunde, in het bijzonder de externe organisatie van het openbaar bestuur, aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij kwam van de Katholieke Universiteit Brabant, waar hij dezelfde functie had uitgeoefend. Zijn vertrek uit Tilburg betekende niet dat de contacten met die organisatie tot het verleden behoorden. Integendeel, hij zette de relatie met bestuurskundigen van die universiteit voort in een waardevol onderzoeksprogramma 'Informatisering van het openbaar bestuur'. Dat was in de Leids-Rotterdamse verhoudingen een vreemde constructie. Tot dat moment had die samenwerking een gemeenschappelijk onderzoeksprogramma gekend met een aantal, eveneens gemeenschappelijke, deelprogramma's. De relatie met een derde universiteit paste niet in die structuur. Het heeft de ontwikkeling en bloei van dat programma niet verhinderd. Aan de Rotterdamse kant was Snellen degene die er met veel inzet aan trok.

Het was niet het enige wapenfeit in die Rotterdamse jaren. Hoewel het onderzoeksprogramma zijn eerste prioriteit was, heeft hij ook stevig bijgedragen aan het onderwijs en in de laatste jaren ook aan de bestuurlijke activiteiten rond de bestuurskunde.

Maar misschien was wel het meest boeiende aan Ig dat je er op elk moment van de dag een gesprek mee kon hebben dat binnen de kortst mogelijke keren inhoudelijk van aard werd. Natuurlijk moesten er altijd zaken geregeld worden, zoals het bestuurlijke eufemisme wil. Maar die waren snel gedaan. En vervolgens ging het gesprek over het vak, over hoe het zich ontwikkelde en hoe het zich verder diende te ontwikkelen. Zo hoort dat ook aan een instelling die zich academie noemt.

Het afscheid van een zo waardevol wetenschapsbeoefenaar dient gepaard te gaan met een passend cadeau. Zo'n cadeau is een Liber Amicorum, een vriendenboek. Dit boek is ook door vrienden geschreven. Sommigen van die vrienden noemen zich leerling, anderen collega, weer anderen gewoon vriend.

Dit boek gaat over een thema dat kenmerkend is voor het werk van Snellen, namelijk de relatie tussen bestuurskunde en praktijk. Als er een thema Ig Snellen in zijn bestuurskundige werk heeft bezig gehouden, is het de relatie van het vak met de praktijk, met de zeggingskracht voor de praktijk en het bijdragen aan de oplossing van praktijkproblemen. Zijn carrière is daar ook de uitdrukking van, na zijn rol als praktijk-politicoloog bij Philips, ging hij leiding geven aan praktijkgericht onderzoek bij het IVA en werd hij ingehuurd door het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen om de sectorraden verder vorm te geven. Tenslotte werd hij hoogleraar bestuurskunde. Maar ook in die functie had hij een voortdurende aandacht voor de praktijk van het openbaar bestuur.

'Plan matig planmatig' raadt hij nog in 1984 zijn Nijmeegse gehoor bij zijn eerste oratie aan. Zijn tweede, Tilburgse, oratie 'Boeiend en geboeid' lijkt buitengewoon theoretisch, maar is dat niet. Het verhaal is gebaseerd op het verschijnsel dat verschillende rationaliteiten die in de praktijk van het

bestuur worden gehanteerd met elkaar kunnen botsen en aanleiding geven tot boeiende bestuurlijke en bestuurskundige vraagstukken.

Als uiting van de belangstelling van Snellen voor de relatie tussen de bestuurskunde en de praktijk van het openbaar bestuur kan ook genoemd worden zijn belangstelling voor de wijze waarop in de bedrijfskunde met praktijkproblemen wordt omgegaan. Volgens hem kan de bestuurskunde daarvan leren. In dat kader past ook zijn nadruk op het bestuderen van en onderwijzen in het management van uitvoeringsprocessen. Zo leert hij bestuurskundigen dat de bedrijfskunde zich in haar onderwijs sterker richt op het entree-niveau, terwijl de bestuurskunde de neiging lijkt te hebben de opleiding vooral vorm te geven naar het aspiratie-niveau van de studenten: beleidsbepaler of manager in plaats van beleidsmedewerker. Het besteden van aandacht in het onderwijs aan het management van uitvoeringsprocessen zal tevens een belangrijke bijdrage betekenen aan de vorming van de afstudeerrichting Publiek-Private Bedrijfsvoering.

Was Ig Snellen dus een praktische man? Neen, allesbehalve, om het maar onomwonden te zeggen. Ig blonk soms uit door onhandigheid. Daar zijn staaltjes van te vertellen waar we hier niet nader op ingaan. Maar hij blonk steeds uit door een sterk abstract denken. Dat nam zijn belangstelling voor de praktijk niet weg. En belemmerde zijn zicht daarop niet. Integendeel, hij is een prachtig voorbeeld van iemand voor wie niets zo praktisch is als een goede theorie. De wijze waarop hij in de voorbije jaren met genoeg de praxeologische tafel van Brasz van stal haalde is daarvan een illustratie. Met behulp van deze tafel, een van de minst begrepen leerstukken die de bestuurskunde in de voorbije decennia heeft voortgebracht, probeerde hij bij te dragen aan het overbruggen van de kloof tussen theoretisch denken en het oplossen van praktijkproblemen. En zo'n bijdrage heeft hij op deze en andere manieren zeker geleverd.

Deze vriendenbundel gaat over het thema 'bestuurskunde en praktijk', of liever over een cluster van met elkaar verbonden thema's die hierbij aan de orde zijn. Over hoe de bestuurskunde omgaat met de bestuurspraktijk, wat die praktijk voor de bestuurskunde betekent en hoe de bestuurskunde zijn toegevoegde waarde voor die praktijk kan realiseren.

De bundel bestaat uit vier delen.

In het eerste deel zijn beschouwingen opgenomen over de verhouding tussen (bestuurskundige) wetenschap en praktijk in het algemeen. Frissen, Idenburg, Hoogerwerf en Zijderveld laten daar elk op hun eigen wijze een licht over schijnen. Dat Snellen een inspirerende inbreng in het debat heeft, is in verschillende van deze bijdragen zichtbaar. Frissen laat Snellen in een inhoudelijk betoog organisch verschijnen. Idenburg verbindt in een boeiend,

zij het niet altijd opwekkend betoog, Snellens ideeën over niet tot elkaar herleidbare rationaliteiten, met institutionele en andere ontwikkelingen in de huidige samenleving. Hoogerwerf doet in zijn betoog ondermeer een poging de genoemde rationaliteiten toch weer op één noemer te brengen. Zijderveld pleit voor een LAT-relatie tussen theorie en praktijk. Hij maakt de lezer nieuwsgierig naar de dagelijkse invulling daarvan.

Het tweede deel omvat wat meer specifieke bijdragen die invulling geven aan de wijze waarop bestuurskundigen de theorie-praktijk-verbinding kunnen leggen. Brasz verhaalt over het ontstaansproces van zijn praxeologische tafel en de stimulerende rol die Snellen daarin heeft gespeeld. Edwards betoogt dat de vier rationaliteiten die Snellen heeft onderscheiden goed met die praxeologische systematiek te verbinden zijn. Nelissen gaat in op concrete rollen van bestuurskundigen en Ringeling op het gebruik, de kracht en de risico's van metaforen bij theorieontwikkeling en praktijkadvisering. De bijdragen van Herweijer en van Korsten rapporteren over exemplarische praktijkrelevante bestuurskundige onderzoeken.

In het derde deel staat de rol van informatie in de bestuurlijke praktijk centraal. Veel aandacht wordt daarbij gegeven aan de rol van informatie- en communicatietechnologie en de implicaties die de ontwikkeling daarvan heeft voor de bestuurspraktijk en voor bestuurskundige theorievorming. Lenk laat zien dat expliciete conceptualisering van informatie(voorziening) nodig is wil de bestuurskunde de rol en impact van informatisering kunnen doorzien. Van de Donk schetst uitvoerig hoe het gebruik van ICT het functioneren van de overheid verandert en kan veranderen. Hij suggereert dat ICT het onvermogen van de overheid om te sturen in belangrijke mate opheft. Dat heeft voordelen, maar draagt ook gevaren voor de democratie in zich. Brussaard maakt communicatieproblemen tussen bestuurskundigen en informatici zichtbaar en wijst op de noodzaak van een opheffing daarvan, waarvoor Snellen zich in zijn ogen zeer heeft ingezet. Van der Meer betoogt dat de doorwerking van ICT niet zozeer is gelegen in de inherente karakteristieken van de technologie, maar in de wijze waarop daarmee in de praktijk wordt omgegaan. Wolfson laat, in zekere zin aansluitend op Lenk, het belang van informatie en de wijze waarop die gehanteerd wordt zien voor het verloop van beleidsprocessen. Van den Hoven, tenslotte gaat in op verantwoordelijkheden met betrekking tot de kwaliteit, verspreiding en toegankelijkheid van informatie in de informatiemaatschappij.

Het laatste deel is gewijd aan bespiegelingen over de toekomst van de bestuurskunde. Kickert betoogt in historisch perspectief dat er een veelbelovende toekomst voor het vak is. Mertens bepleit een bestuurskunde-curriculum waarin aandacht is voor precies taalgebruik, bestuurlijk rekenen, en een verbinding tussen academie en atelier.

Natuurlijk zeggen de bijdragen aan deze bundel minstens zoveel over de verschillende auteurs dan over Ig Snellen. Het is een vorm van zelf-referentialiteit die degene aan wie deze bundel is opgedragen, moet herkennen. We

hopen dat Ig geïnteresseerd is in dit boek, dat hij er in gaat lezen omdat de thema's hem boeien, zoals ze hem altijd zelf, in zijn eigen werk, hebben geboeid.

Deze bundel had niet tot stand kunnen komen zonder de inspanningen van velen. In het bijzonder dient te worden genoemd Guus Donker, die ons werk organiseerde alsof zij nooit de vakgroep Bestuurskunde in Rotterdam had verlaten. Opeens was zij er weer en pakte de zaken aan op een wijze die weer het enthousiasme uit het verleden opriep. Frederique Zeemans van de uitgeverij Samsom H.D. Tjeenk Willink aarzelde niet lang met haar bereidheid om het boek uit te geven.

Dordrecht/Den Haag, 14 januari 1998

Frans-Bauke van der Meer
Arthur Ringeling